

**MOSKEEONDERWIJS
AAN DE SLAG MET
HET PROFIEL VAN DE
DOCENT**

Aan de slag met het profiel van de docent

In dit instrument zetten we uiteen hoe je als moskee aan de slag kan gaan met het docentenprofiel. In de volgende paragrafen zetten we achtereenvolgens uiteen waarom een profiel voor docenten nodig is, wat de islamitische kennistraditie zegt over docenten en onderwijsstrategieën, hoe je een docentenprofiel gebruikt binnen het moskeeonderwijs en uit welke onderdelen een docentenprofiel (mogelijk) kan bestaan. Het is daarbij belangrijk om in acht te nemen dat dit slechts uitgangspunten zijn die moskeeën kunnen gebruiken ter inspiratie. Het instrument docentenprofiel is opgesteld in samenwerking met verschillende moskeegemeenschappen in Nederland, evenals het pedagogische kwaliteitskader en de andere bijbehorende [instrumenten](#). Het staat moskeeën vanzelfsprekend vrij om na te denken op welke wijze ze gebruik maken van dit instrument of om deze aan te passen of aan te vullen naar aanleiding van de specifieke behoeften van de moskeegemeenschap. We sluiten dit instrument af met enkele aandachtspunten die kunnen helpen bij het succesvol implementeren van het docentenprofiel.

De **docent** in de **islamitische** kennistraditie

In de islamitische kennistraditie neemt de docent of leermeester (*mu'allim of hoca*) een belangrijke plek in. Er worden hoge eisen gesteld aan de kennis en competenties die een docent dient te hebben. De bekende geleerde Ibn Jama'a geeft bijvoorbeeld aan dat bij het selecteren van een docent moet worden gezocht naar iemand met goede morele eigenschappen, zoals barmhartigheid, ruimhartigheid, waardigheid.¹ Daarnaast dient een docent gekwalificeerd en professioneel te zijn, goed te kunnen lesgeven en leerstof helder te kunnen uitleggen.² In islamitische onderwijs staat niet alleen kennisoverdracht, maar ook morele vorming centraal. Zo verwijst de Koran naar de Profeet Mohammed, die door moslims wordt nagevolgd, als iemand die "hoogstaand van karakter" is (68:4).³ Docenten worden in de islamitische traditie gezien als de "erfgenamen van de profeten".⁴ De profeet Mohammed (vzmh) verwoordt zijn zending als boodschapper van Allah als volgt: "Ik ben slechts gestuurd om de goede manieren te vervolmaken". De docent is de belichaming van islamitische morele waarden en probeert deze over te brengen op leerlingen.

*Sta op voor de leraar en toon hem gepaste lof
De leraar had bijna een boodschapper kunnen zijn
Ken je een eerbaarder of nobeler iemand
dan degene die zielen en geesten bouwt en creëert?*

قَمِ لِلْمُعَلِّمِ وَفِيهِ التَّبَجِيلَا

كَأَدِ الْمُعَلِّمِ أَنْ يَكُونَ رَسُولَا

أَعْلَمَتْ أَشْرَفَ أَوْ أَجَلَّ مِنْ الَّذِي

يَبْنِي وَيُنْشِئُ أَنْفُسًا وَعُقُولَا

dichter Ahmed Shawqi

1 Imām Badr al-Dīn Ibn Jamā'a al-Kinānī, *Tadhkirat al-Sāmi' wa-l-mutakkalim fī adab al-ālim wa-l-muta'allim* (Etiquette of the Learner), vert. Shoaib Shah (London: Turath Publishing, 2015), blz. 43. Ibn Jamā'a (d. 1333) was een bekende islamitische *hadīth*-geleerde, jurist en koranexegeet actief in Cairo en Damascus tijdens Mammelukkendynastie.

2 Ibid.

3 Wij hanteren hier de Nederlandse Koranvertaling van Fred Leemhuis (2014).

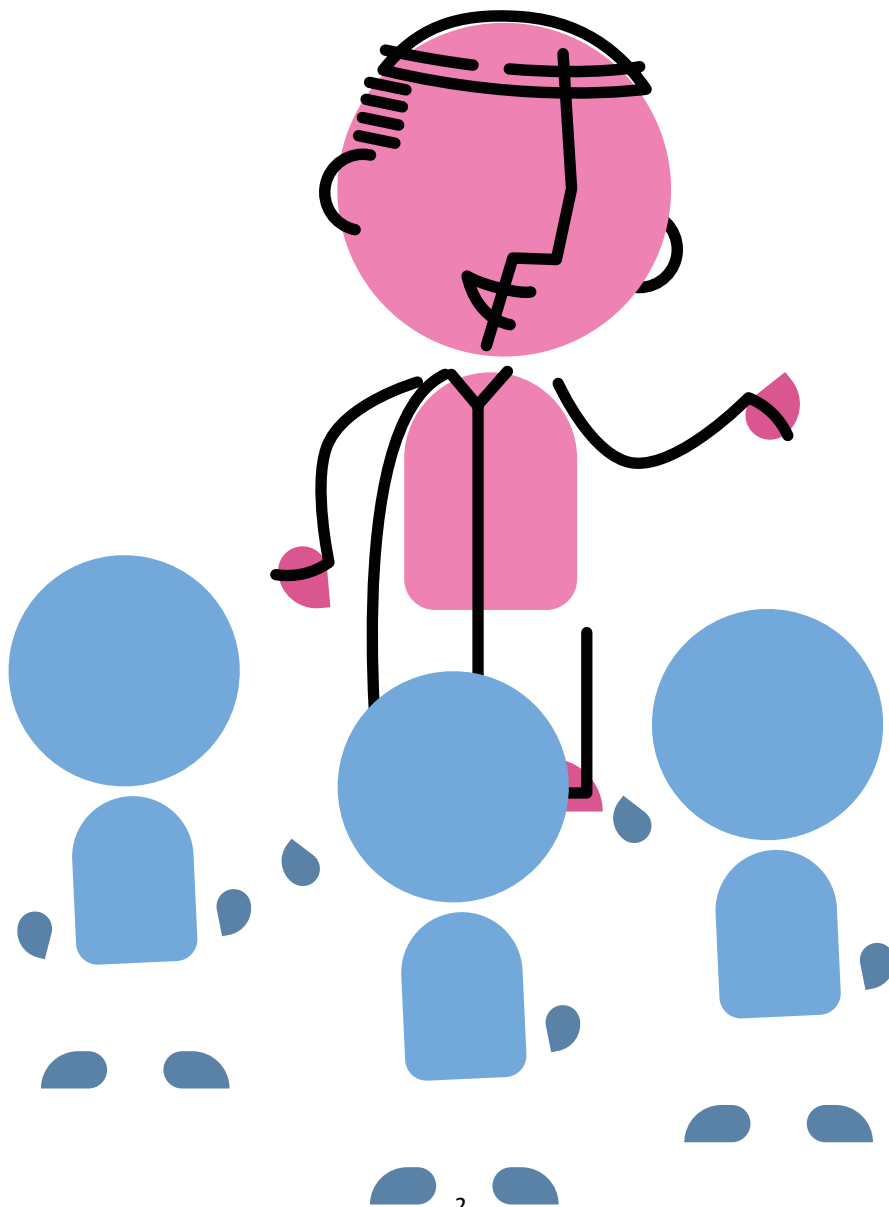
4 "*inna al-'ulamā'a warathu al-anbiyā'*", een *hadīth* overlevert in de werken van Tirmidhī (2682), Abū Dāwūd (3641) en Ibn Māja (223).

Waarom is een **docentenprofiel** nodig?

Kwalitatieve (vrijwillige) docenten staat aan de basis van hoogstaand moskeeonderwijs. Het zijn immers de docenten die voor de klas staan en aan slag gaan met de kinderen. Het vinden van kwalitatieve docenten voor moskeeonderwijs, hen ondersteunen bij pedagogische en onderwijskundige ontwikkeling en voor langere tijd binden kan soms een uitdaging zijn voor moskeeën. Het opstellen van een docentenprofiel kan een ondersteunende rol bieden bij het organiseren van kwalitatief moskeeonderwijs.

Een docentenprofiel helpt bij:

- *De werving en selectie van geschikte docenten;*
- *Het implementeren van de onderwijsvisie van de moskee;*
- *Meer grip krijgen op onderwijs(kwaliteit) in de praktijk;*
- *Het vaststellen over welke kennis, houding en vaardigheden docenten moeten beschikken;*
- *Het formaliseren van de rol van docent (takenpakket, positie).*

Elementen van de pedagogische rol van de docent vanuit de islamitische kennistraditie

Vanuit de islamitische kennistraditie én de hedendaagse pedagogiek zijn er verschillende elementen die de docent vanuit zijn of haar rol kan inzetten. Deze kunnen van pedagogische en/of meer didactische aard zijn. Deze verschillende elementen zijn grofweg onder te brengen in zeven categorieën.⁵ De eerste drie raken aan pedagogische competenties en gaan o.a. over het voorleven en rolmodel zijn. De laatste vier categorieën gaan meer over de didactische kwaliteiten van de docent en hangen direct samen met de leerdoelen die je wilt leren en wat er in de klas gebeurt.

De zeven punten die docent kan inzetten vanuit islamitische traditie en de pedagogiek zijn:

- 1 Rolmodel zijn** (voorleven, voorbeeldfiguur zijn)
- 2 Mentorschap en begeleiding** (coachen, hulpvragen vervullen)
- 3 Motiveren leerlingen** (belonen, inspireren, enthousiasmeren)
- 4 Dialoog en discussie** (omgaan met verschillen, actuele maatschappelijke thema's, ruimte voor vragen)
- 5 Theoretische inzichten** (inhoudelijke kennis)
- 6 Praktische toepassing** (vaardigheden, praktiseren)
- 7 Memorisatie** (basiskennis van de islam)

Kinderen met bijzondere omstandigheden

Soms komt het voor dat leerlingen te maken hebben met bijzondere omstandigheden, zoals leerlingen met een rugzakje, gescheiden ouders, ADHD of dyslexie. Het is dan belangrijk dat deze leerlingen (én de ouders) zich veilig voelen en zich gehoord en gezien voelen. Moskeedocenten en ouders zijn hierin samenwerkingspartners en transparantie en wederzijds respect is daarbij van groot belang. Een checklist bij de intake zou moskeedocenten helpen te achterhalen wat het kind nodig heeft, bijvoorbeeld bij [leerproblemen](#). Ook is het belangrijk dat de docent de ouders goed meeneemt in het proces en de ontwikkelingen van hun kind. Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) ontwikkelde verschillende [handige handreikingen](#) over het bevorderen van ouderbetrokkenheid.

⁵ Mahmud Khalil Abu Daf, *Jawdat al-ta'lim fi al-tašawwur al-islamī: Mafahīm wa taṭbiqāt* [Onderwijskwaliteit in de visie van de islam: Concepten en toepassingen] (dissertatie, Islamic University of Gaza, 2007).

Deskundigheidsbevordering van docenten

Het (moskee)onderwijs is constant in ontwikkeling. En ook als docent leer je tijdens je leven nog van alles bij. Voor de kwaliteit van het moskeeonderwijs is het belangrijk dat docenten zich blijven ontwikkelen. Dat moet vanuit de docenten zélf komen. Zo kunnen zij zich bijvoorbeeld jaarlijks leerdoelen stellen. Maar de mogelijkheden tot ontwikkeling moeten ook gefaciliteerd worden door de moskee en moskeegemeenschap. Zo zouden moskeeën jaarlijks kunnen inventariseren waar docenten behoefte aan hebben en hoe zij hen het beste kunnen ondersteunen. Gepaste ontwikkeling en deskundigheidsbevordering van docenten kent allerlei vormen en zijn sterk afhankelijk van de behoeften van de docent. Deskundigheidsbevordering kan geboden worden in de vorm van bijvoorbeeld training, begeleiding en vormen van lerend werken (zoals supervisie, intervisie, casuïstiekbespreking, didactiek, klassenmanagement, pedagogiek). Deze voorbeelden kunnen natuurlijk aangevuld worden naar gelang de behoeften van de docent.

Hieronder volgt een aantal uitgangspunten die bij deskundigheidsbevordering centraal zouden kunnen staan:

- ***Klassenmanagement en ordeproblematiek***
- ***De voorbeeldfunctie van docenten in de klas***
- ***Vakinhoudelijke ontwikkeling***
- ***Leren nieuwe werkvormen en interactief werken toe te passen in de klas***
- ***Stimuleren van kritische reflectie en een onderzoekende houding bij leerlingen***
- ***Het leren van respectvol samenleven in een (super)diverse samenleving***
- ***Aandacht voor vraagstukken die betrekking hebben op de belevingswereld van de leerlingen***

Hoe het **docentenprofiel** te gebruiken?

Het docentenprofiel kan op verschillende momenten in het moskeeonderwijs gebruikt worden. Het kan gebruikt worden tijdens de werving en selectie, wanneer moskeeën op zoek zijn naar kwalitatieve moskeedocenten. Het kan echter óók helpend zijn voor docenten die reeds lesgeven bij moskeeën, bijvoorbeeld om helder te krijgen wat leerdoelen zouden kunnen zijn ter kwaliteitsverbetering. Ten slotte kan het docentenprofiel ingezet worden voor zaken die zowel voor nieuwkomers als bestaande docenten van belang zijn. We sommen deze zaken hieronder kort op.

- ***Bij nieuwkomers kan het docentenprofiel ingezet worden voor: werving en selectie, sollicitatiegesprekken, verwachtingsmanagement, het op een lijn brengen met de visie (“de neuzen dezelfde kant op”)***
- ***Bij bestaande docenten kan het docentenprofiel ingezet worden voor: kwaliteitsverbetering, competentieversterking, deskundigheidsbevordering en een inventarisatie van behoeften (wat hebben docenten nodig en hoe zijn ze te ondersteunen?)***
- ***Voor beide groepen kan het docentenprofiel ingezet worden voor: monitoring en evaluatie achteraf (voldeden de verwachtingen? Wat ging goed/minder goed en hoe te verbeteren?)***

Het is hierbij belangrijk dat er een veilige en gezonde feedbackcultuur is, waarin docenten en andere betrokken de ruimte krijgen om te leren en van elkaar te leren. Het kan daarbij helpen om regelmatig bij elkaar te komen om ontwikkelingspunten te bespreken, te evalueren en om leerdoelen op te stellen.

Wat staat er in het docentenprofiel?

Hoe een profiel voor docenten eruitziet is sterk afhankelijk van de behoeften van de betreffende moskee. Een aantal punten kunnen daarbij echter leidend zijn. Deze zijn in principe relevant voor de onderwijskwaliteit van alle moskeeën. Deze punten kunnen grofweg onderverdeeld worden in functie-eisen voor de docenten en de achtergrond en kenmerken van de docent.

Functie-eisen van de docent

In het profiel staan de functie-eisen die aan de docent worden gesteld. Het gaat dan om welke kennis en competenties de docent bezit. Hieronder volgen een aantal voorbeelden:

- *De beheersing van de Nederlandse taal*
- *Het bezit van pedagogisch-didactische kwaliteiten*
- *De beheersing van islamitische brontalen, zoals het Arabisch en Turks*
- *Het zich kunnen verplaatsen in de leefwereld van de leerlingen (binnen én buiten de moskee)*
- *Kunnen aanhaken op (spontane) opmerkingen en uitwisselingen in de klas*
- *Ingaan op actuele maatschappelijke vraagstukken die leerlingen ter sprake brengen*
- *Open, empathisch, respectvol en responsief omgaan met leerlingen*
- *Het uitleren van de open dialoog in een diverse samenleving met andersdenkenden*

De achtergrond en kenmerken van de docent

Verder bevat het profiel ook punten die meer gaan over de basiskenmerken en achtergrond van de docent. Dat gaat dan bijvoorbeeld om:

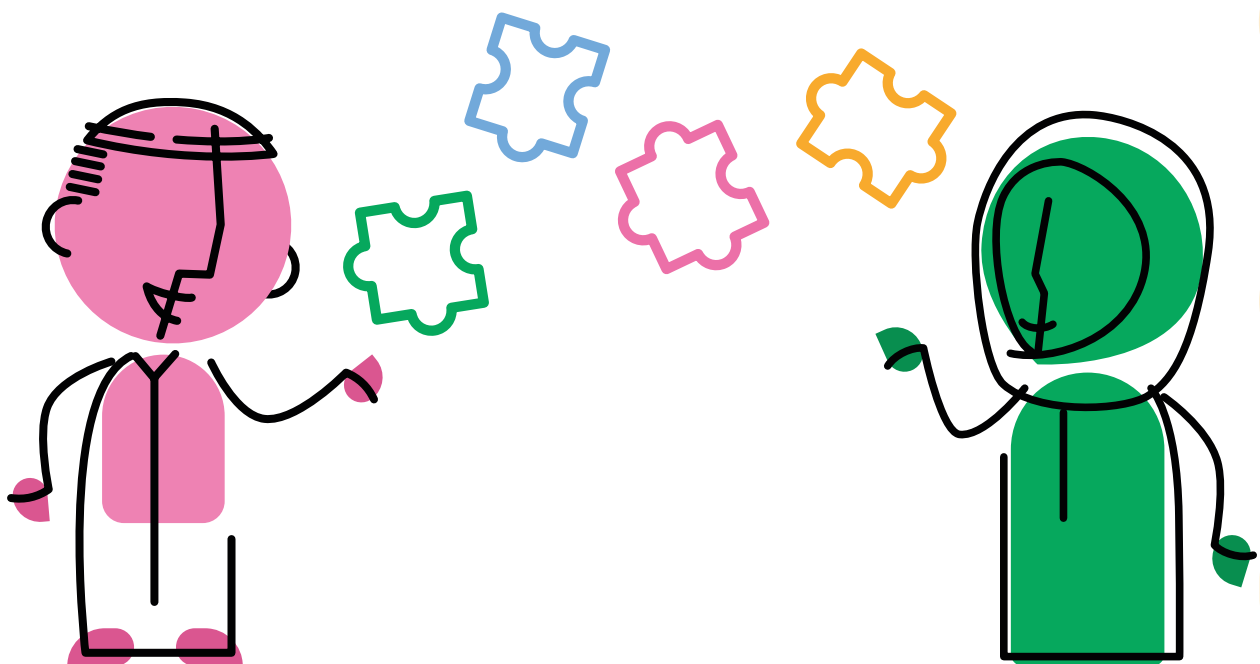
- *Het opleidingsniveau van de docent*
- *De opleidingsrichting van de docent (met eventueel een voorkeur voor opleidingen met aandacht voor pedagogische en didactische kennis en vaardigheden, zoals de PABO, onderwijskunde, pedagogische wetenschappen of andere onderwijsgerelateerde opleidingen)*
- *Beroep als dit van toepassing is (met een eventuele voorkeur voor beroepen waarin ervaring met kinderen wordt opgebouwd)*
- *Religieuze overtuiging en theologische basiskennis en vaardigheden*
- *Ervaring met werken met kinderen en/of lesgeven*

Aandachtspunten

Het opstellen van een goed docentenprofiel is niet altijd makkelijk en kan tijd kosten. Het hangt sterk samen met de onderwijsvisie en de behoefte van de moskee. Tijd en moeite steken in een goed docentenprofiel werpt echter vruchten af op de langere termijn. Het komt de kwaliteit van de docenten én het moskee onderwijs ten goede. En daarmee zijn natuurlijk uiteindelijk de leerlingen en ouders die gebruik maken van moskeeonderwijs gediend.

Hieronder volgen een aantal aandachtspunten die moskeeën kunnen ondersteunen in het proces:

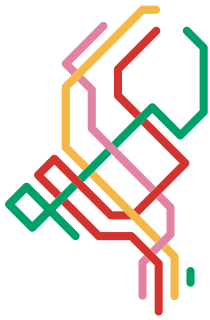
- **Neem de tijd.** Zorgvuldig de eisen en de verwachtingen in kaart brengen helpt om de juiste kandidaat te vinden.
- **Minimale en gewenste eisen.** De docenten zijn schaars, daarom is het handig om te bepalen aan welke eisen kandidaten minimaal moeten voldoen en welke eisen eigenlijk wenselijk zijn. Daarnaast is het nuttig te bedenken dat je voor kandidaten die niet aan (minimale) eisen voldoen, bijvoorbeeld een cursus didactiek of islamitische pedagogiek en begeleiding op de werkvloer aangeboden krijgen door een ervaren en professionele vakleerkracht/coach
- **Houd rekening met de toekomst.** Probeer bij het opstellen van het docentenprofiel te anticiperen op ontwikkelingen in het onderwijsveld, denk bijvoorbeeld aan online onderwijs.
- **Besteed aandacht aan het werven, maar ook het binden van kwalitatieve vrijwillige moskeedocenten.** De vijf B's van Binnenhalen, Begeleiden, Belonen, Behouden en Beëindigen kunnen hierbij helpend zijn ([zie hier](#)).

Voorbeeldprofiel

Profiel docent

- Minimaal MBO-denkniveau
- Beheerst de Arabische taal in woord en geschrift; heeft daarnaast basiskennis van de islam.
- Vakinhoudelijk en didactisch competent en heeft bij voorkeur een relevante opleiding of cursussen gevolgd; heeft bij voorkeur al ervaring met het werken met kinderen.
- In staat een leerklimaat te creëren op basis van Islamitische normen en waarde waarin leerlingen zich veilig en gewaardeerd voelen.
- Ieder kind is uniek en heeft zijn eigen aanleg; dit vereist een gevarieerde aanpak waarbij met verschillen en gelijkwaardigheid rekening wordt gehouden.
- Zorgt dat de kinderen op een respectvolle manier met elkaar omgaan, initiatieven kunnen nemen en zelfstandig kunnen werken.
- Stemt de leerinhouden en ook zijn doen en laten af op de kinderen en houdt rekening met individuele verschillen.
- Motiveert de kinderen voor hun leertaken, daagt hen uit om er het beste van te maken en helpt hen om ze met succes af te ronden.
- Leert de kinderen leren, ook van en met elkaar, om daarmee onder andere hun zelfstandigheid te bevorderen.
- Communiqueert en werkt goed samen met collega's en levert een bijdrage aan de ontwikkeling en verbetering van het onderwijs binnen de moskee.
- Onderhoudt goede contacten met de ouders of verzorgers van de kinderen.
- Heeft naast kennisoverdracht als taak de Islamitische identiteit te borgen binnen de maatschappelijke normen en waarden van de Nederlandse samenleving.

COLOFON

Financier: Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid

Auteurs: Drs. A. Hamdi

Em. prof. dr. T. Pels

M. Day, MSc

Drs. J. Achahchah

Dr. J. Vlug

Ontwerp en Illustraties: Luc Parhan

Uitgave: Kennisplatform Inclusief Samenleven
Giessenplein 59C
3522 KE Utrecht
T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Inclusief Samenleven:
<http://www.kis.nl>

ISBN 978-94-6409-263-9

Kennisplatform Inclusief Samenleven doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond inclusie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op. Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving. Kennisplatform Inclusief Samenleven is een programma van het Verwey-Jonker Instituut en Movisie. Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, [de nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

© Kennisplatform Inclusief Samenleven, Utrecht 2023.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

T 030 230 32 60

E info@kis.nl

I www.kis.nl